

Борис Кіндюк

доктор юридичних наук, професор,
завідувач Науково-дослідної лабораторії з проблемних
питань протидії наркозлочинності навчально-наукового
інституту заочного та дистанційного навчання
Одеського державного університету внутрішніх справ
(Одеса, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8519-4649>
kxenon46@gmail.com

Алла Стечишин

кандидатка юридичних наук,
асистентка кафедри права
Університету Короля Данила
(Івано-Франківськ, Україна)
kxenon46@gmail.com

УДК 340.134:325.3(436-477.83/86)“18/19”

ПРАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО З ПРОТИДІЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ ПОЛІТИЦІ АВСТРІЙСЬКОЇ ВЛАДИ В ГАЛИЧИНІ

АНОТАЦІЯ. Розвиток сучасної історико-правничої науки потребує нового бачення певних етапів державотворення в Україні, зокрема періоду перебування українських земель у складі Австро-Угорщини, та оцінки політичних і соціальних процесів, що відбувалися в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Необхідно розвіяти міф про ліберальний характер австрійського правління на окупованих землях Галичини та розглянути колоніальну політику австрійської влади, яка була спрямована на експлуатацію природних ресурсів, дискримінацію культури, мови, обмеження громадянських прав населення Галичини.

Метою статті є розгляд правотворчої діяльності К. Левицького з протидії колоніальній політиці австрійської влади в Галичині.

Виділено характерні риси колоніальної політики, наслідками якої у Галичині стало гальмування розвитку економіки, обмеження прав місцевого населення, включаючи використання української мови, культури, насадження чужої культури та релігії, варварська експлуатація природних ресурсів. Колоніальна політика

Борис Кіндюк, Алла Стечишин

австрійської влади також призвела до масштабної корупції, що проявилось у судових процесах, пов'язаних із розкраданням мільйонних державних позик на будівництво залізниць у Галичині. Показано, що австрійська влада створила колоніальну систему управління в Галичині та місцеву систему самоврядування, де головну роль відігравали представники польської аристократії та іноземного капіталу.

У своїй депутатській діяльності в австрійському парламенті К. Левицький вніс низку законопроектів, спрямованих на протидію колоніальній політиці щодо захисту української мови, економіки, запобігання варварській експлуатації природних ресурсів та зuboжіння сільського господарства за допомогою зменшення податків, виділення позик на придбання сільськогосподарської інвентаризації та посівний матеріал, а також безкоштовне надання допомоги при катастрофах. Як член бюджетного комітету парламенту Австрії К. Левицький здійснював контроль за розподілом коштів та їх витрачанням. Одночасно з цим були внесені пропозиції до зміни виборчого законодавства, які передбачали передачу частини повноважень у сфері управління Галицькому сейму та органам місцевого самоврядування.

Ключові слова: історія; правотворча діяльність; Кость Левицький; Галицький сейм; українські культурно-освітня товариства; австрійський парламент; колоніальна політика.

Актуальність теми дослідження обумовлена такими обставинами. Першою з них є необхідність розвіювання міфу про ліберальний характер австрійського правління на окупованих землях Галичини і про демократичний порядок, що панував на той час у цьому регіоні. З цією проблемою тісно пов'язане замовчування активної діяльності австрійської влади з розпалювання польсько-українського протистояння, що давало змогу імперській владі посилити вплив на політичну та соціальну сфери життя Галичини. Потребує також вивчення колоніальної політики австрійської влади, спрямованої на експлуатацію природних ресурсів, дискримінацію культури, мови, обмеження громадянських прав населення Галичини. Друга причина пов'язана з тим, що питання проведення колоніальної політики Австро-Угорською імперією після розвалу Радянського Союзу відійшли на другий план, їхньому аналізу присвячено незначну кількість досліджень. Сформувався нові підходи до оцінки колоніалізму, політичних і соціальних процесів, що відбувалися в Галичині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., які необхідно розглянути. Третьою причиною є необхідність розгляду правотворчої діяльності Костя Левицького, спрямованої проти колоніальної політики австрійської влади в Галичині, оскільки у сучасній українській юридичній та історичній науковій літературі його парламентська діяльність розглядається переважно як політичного лідера, Прем'єр-міністра Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР).

Аналіз публікацій показує, що праці, присвячені цій тематиці, необхідно розділити на дві групи. Перша група поєднує дослідження, присвячені питанням історичного розвитку колоніалізму, до яких належать

праці Х. Айхберга, Р. Браунера, К. Брутенца, В. Васильєвої, М. Гектера, О. Модржинської, М. Нетцлофа, М. Тетчер, М. Черноголовкіна та ін. До другої групи належать праці, автори яких фрагментарно розглядали діяльність К. Левицького з протидії колоніальній політиці австрійської влади, серед яких Т. Андрусак, І. Андрухів, О. Аркуша, І. Бойко, І. Василик. І. Довгаль, Н. Григоруk, М. Железняк, М. Кравець, В. Макаєв, М. Мацкевич, Є. Рубенштейн, Д. Сворок, Б. Тищик та ін. Особливий інтерес становить монографія «Політичний апарат колоніального управління Східною Галичиною (друга половина XIX – початок XX ст.)»¹ відомого вченого, професора, члена-кореспондента Академії правових наук України В. Кульчицького, присвячена колоніальній політиці австрійської влади в Галичині. Однак з моменту написання цієї праці минуло майже 50 років, змінилися засади оцінки історичного розвитку України. З цієї причини історія правотворчої діяльності К. Левицького в австрійському парламенті, спрямована на протидію колоніальній політиці австрійської влади, потребує більш докладного вивчення і подальшого розроблення.

Метою дослідження є розгляд правотворчої діяльності К. Левицького з протидії колоніальній політиці австрійської влади в Галичині.

Викладення матеріалів необхідно почати з аналізу колоніалізму та його ознак. У словниках колоніалізм визначається як політика панування, повний або частковий контроль над політичною, економічною, культурною сферами менш розвинених країн більш розвиненими за допомогою військових, політичних та економічних методів, окупації переселенцями та з використанням ресурсів країни тощо².

Згідно з сучасними теоріями існує поняття зовнішнього і внутрішнього колоніалізму. Класичним прикладом першого з них є історія створення іспанських і португальських імперій, які утворилися у результаті Великих географічних відкриттів, що призвело до руйнування і занепаду поневолених держав. Внутрішній колоніалізм являє собою теорію поневолення колоніальними державами прилеглих слаборозвинених територій, на яких лише починала розбудовуватися державність. Як зазначає О. Модржинська, колоніалізм здійснює політичне панування і поневолення інших народів з допомогою різних форм політичного, економічного й військового контролю, а також гальмує розвиток національної культури³. У 70–80-х роках минулого століття ідеї внутрішнього колоніалізму були розвинуті у працях американських учених Р. Блаунера, М. Гектера та Х. Айхберга.

¹ В Кульчицкий, 'Політичний апарат колоніального управління Східною Галичиною (друга половина XIX – початок XX ст.)' (дис д-ра юрид наук, 1969).

² *Colonialism: An International, Social, Cultural, and Political Encyclopedia, t 1: A–M* (Melvin E Page ed, 2003) XXI–XXII.

³ Е Модржинская, *Распад колониальной системы и идеология империализма* (Наука 1965) 36.

Стратегії реалізації колоніальної політики з часом змінюються. Зокрема, для XIX ст. внутрішній колоніалізм проявлявся через укладання договорів про дружбу і торгівлю, часткову втрату суверенітету, втрату контролю над зовнішньополітичною сферою, постійне посилення контролю над державними інститутами⁴. Класичним прикладом внутрішнього колоніалізму є політика Австро-Угорської імперії щодо Галичини. Діяльність австрійської влади призвела до гальмування розвитку регіону, низького рівня життя, масового невдоволення українського населення, протестів із боку політичних, релігійних діячів, представників культури й інтелігенції, до яких належав і К. Левицький.

До ознак колоніалізму належить: 1) захоплення метрополією територій через окупацію; 2) створення колоніальної адміністрації; 3) гальмування розвитку економіки й перетворення регіону на ресурсно-добувний; 4) порушення прав і свобод населення, зокрема й прав на використання рідної мови; 5) насадження чужої культури, релігії, мови; 6) варварська експлуатація природних ресурсів.

Правотворчу діяльність К. Левицького в австрійському парламенті, спрямовану на протидію колоніальній політиці імперських властей у Галичині, необхідно розглянути, беручи до уваги наведену систематизацію ознак колоніалізму.

К. Левицький народився 18 листопада 1859 р. у маленькому містечку Тисмениця, розташованому поруч із містом Станіславом (нині – Івано-Франківськ) у родині священика, яка в той історичний період була типовим представником тодішньої інтелігенції. Як відзначає І. Андрухів, К. Левицький навчався у Станіславській гімназії, що відзначалася високим рівнем освіти, де викладання здійснювалося польською, німецькою, українською мовами⁵. Вищу освіту і ступінь доктора права здобув по закінченні юридичних факультетів Львівського та Віденського університетів, після чого відкрив адвокатську контору у Львові. З 1907 по 1918 рр. К. Левицький був депутатом австрійського парламенту й одночасно з цим Галицького крайового сейму, після розвалу Австро-Угорщини обійняв пост Прем'єр-міністра ЗУНР, із 1922 р. перебував в еміграції у Польщі.

І. *Процес захоплення території Галичини та її окупація* почався після поділів Польщі, що їх здійснили Пруссія, Російська й Австрійська імперії. Територія регіону становила 78 497 кв. км, або 26,17 % усієї території Австро-Угорщини. За переписом населення від 31 грудня 1910 р., у ній проживало 8 025 675 осіб, з яких 66,5 % – українці. Австрійська влада, проводячи колоніальну політику, з метою нацькування одних наро-

⁴ P Ziltener and D Kunzler, 'Impacts of Colonialism A Research Survey' [2013] 19 (2) Journal of World-Systems Research 292.

⁵ І Андрухів та В Сворка та В Ковалик, *Кость Левицький: політик, громадський діяч, правник* (1859–1941) (Надвінян друк 2009) 6.

дів на інші, об'єднала українську й польську частини Галичини в один коронний край Галичини, Ладомерії та Великого князівства Краківського. Це дало змогу імперській владі застосовувати політику “розділяй і пануй”, відіграючи роль третьої сторони, яка намагається встановити баланс інтересів обох народів Галичини, при цьому зберігаючи своє панування.

II. *Управління колонізованою територією, створення колоніальної адміністрації*, тобто владні повноваження у регіоні, від імені імператора здійснював губернатор. Територію Галичини було поділено на 18 округів, що склалися з 82 повітів. У 1861 р. імператор Франц Йосиф під впливом масових народних заворушень, що відбувалися в Австрійській імперії, вирішив змінити систему управління і створити регіональні органи влади. Він видав патент від 26 лютого 1861 р., згідно з яким затвердив крайовий статус і порядок виборів у сейм Галичини, що діяв до розвалу Австро-Угорщини у 1918 р.

Колоніальна політика австрійської влади виражалася у тому, що систему управління Галичини очолював намісник, якого призначав імператор і який відповідав перед правителем та його міністрами. Наміснику належала вся повнота влади з усіх питань, пов'язаних із компетенцією у сфері торгівлі, фінансів, освіти й культури, йому підпорядковувалася поліція, органи місцевого самоврядування. Закон про вибори в Галицький сейм визначив колоніальний характер управління регіоном, оскільки система виборів мала чітко виражений класовий характер, що забезпечувало формування його абсолютної більшості лояльними до австрійської влади депутатами. До складу сейму входили великі польські аристократи, єпископи, ректори вищих навчальних закладів, великі землевласники, а робітники, селяни, ремісники, сільська біднота мали право обирати лише незначне число депутатів. При цьому голосування відбувалося із масовим підкупом виборців і за допомогою терору австрійської влади із залученням поліції та жандармів.

Як зазначає І. Василик, наявність досвіду політичної діяльності дала змогу К. Левицькому сформуванню двох векторів правотворчості, спрямованих на одержання українськими землями у складі Австро-Угорщини незалежності: 1) зміна порядку виборів у сейм; 2) поділ регіону на дві окремі частини – польську й українську⁶. Із першого питання К. Левицький виступив 6 липня 1909 р. у парламенті із запитом й одночасно з цим вів переговори між польськими й українськими представниками з приводу нового проекту закону “Про вибори”. Результатом цих зустрічей став виступ К. Левицького в парламентській комісії з виборчої реформи, в якому він висловив протест проти польського проекту й заявив, що в разі його прийняття всі українські депутати вийдуть зі складу комісії.

⁶ І Василик, *Кость Левицький: від адвоката до прем'єра ЗУНР* (За друга 2013) 80.

У результаті того, що переговори не принесли результату у вигляді прийняття закону “Про вибори”, імператор відправив намісника Галичини графа М. Бобжинського у відставку й розпустив Галицький сейм.

Ідею про створення української автономії у складі Австро-Угорщини К. Левицький неодноразово пропонував на зустрічах з імператором Францем Йосифом, який ставився до нього з великою повагою і навіть, за даними І. Василика, нагородив його лицарським орденом “Хрест Леопольда”⁷. Імператор прислухався до пропозицій К. Левицького й доручив керівництву сейму внести певні виправлення та доповнення до проекту виборчої реформи. З метою реалізації цієї ініціативи 24 вересня 1910 р. на засіданні Галицького сейму К. Левицький вніс законопроект про проведення виборчої реформи, яка передбачала окремі вибори в польській та українській частинах Галичини, що мало бути першим кроком до одержання автономії.

Питання поділу Галичини на польську й українську частини активізувалося після початку Першої світової війни. З метою вирішення цього питання, у травні 1917 р. українські депутати австрійського парламенту під керівництвом К. Левицького внесли резолюцію, згідно з якою після закінчення війни мала відбутися реформа австрійської держави і створення на території Галичини української національної автономії. У виступі в парламенті 26 червня 1917 р. К. Левицький запропонував австрійській владі створити демократичну парламентську систему управління та визнати права українців на самовизначення.

III. *Гальмування розвитку економіки* проявилось у тому, що австрійська влада розглядала Галичину як колонію та на законодавчому рівні ухвалювала рішення, що обмежували розвиток великої промисловості. Як вказує В. Кульчицький, згідно з австрійським законодавством 1868 р., австрійським торгово-промисловим палатам дозволялося тільки відкривати філії підприємств і тільки в трьох містах Галичини – Львові, Станіславі, Тернополі, де мешкало українське населення⁸. Таким чином, незважаючи на наявність великих природних багатств, у Галичині розвивалася добувна, переробна, інші види промисловості, як правило, з низьким рівнем технічного оснащення. Доказом такого стану речей було висловлення одного з перших намісників Галичини графа П. Гесса відносно того, що цей регіон може бути тільки постачальником хліба, лісу й корисних копалин для потреб імперії. Експлуатацію природних багатств краю колонізатори проводили хижацькими способами, які передбачали нічим не обмежені рубки лісу, видобуток нафти, базальту, вугілля й інших копалин. При цьому Галичина характеризувалася найнижчим рівнем жит-

⁷ Василик (н 6) 108.

⁸ В Кульчицький, *Державний лад і право в Галичині (в другій половині XIX – на початку XX ст.): конспект лекцій* (Львівський держ ун-т 1965) 82.

тя, тяжким становищем селян, відсутністю соціальної підтримки бідних верств населення, тоді як на території регіону розміщувалися маєтки найзаможніших аристократів імперії.

Однією із серйозних проблем сільського господарства Галичини була відсутність оборотних фінансових коштів і банків, які могли б видати позику селянам під низький відсоток. Із цього приводу 28 червня 1907 р. К. Левицький разом із депутатом Т. Старухом звернулися у парламент із запитом про виділення 3 млн крон державної допомоги селянам на купівлю жита для посівної кампанії. Іншою проблемою сільського господарства Галичини була відсутність інвентарю для посіву, догляду і збирання врожаю. Тому 18 жовтня 1907 р. К. Левицький звернувся в парламент із запитом про виділення субвенції сільськогосподарським підприємствам і селянам регіону.

Питання, пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, постійно перебували в центрі уваги К. Левицького, який часто виступав на сесіях парламенту з запитом до міністра фінансів, у яких вимагав виділення субвенції українським селянам і проведення контролю над витратою цих коштів. Враховуючи ту обставину, що 1908 р. видався неврожайним, 18 червня 1909 р. К. Левицький звернувся з проханням до парламенту про виділення бюджетних коштів на допомогу населенню Галичини.

IV. *Порушення прав і свобод населення Галичини можна спостерігати на прикладі зловживань австрійською владою у сфері діяльності органів державної влади, судів, поліції, місцевого самоврядування.* З метою протидії такій політиці 10 квітня 1908 р. К. Левицький звернувся із запитом до Міністерства внутрішніх справ про зняття заборон з української організації “Провидіння” у Львові, що займалася культосвітньою діяльністю. Як зазначає Н. Григорук, ця громадська організація одержувала допомогу від “Галицько-руського благодійного товариства” в Петербурзі, яке надсидало книги, релігійну літературу, матеріали з історії та надавало фінансову допомогу громадській організації “Народний дім” у Львові⁹. З метою захисту свободи віросповідання українців 18 липня 1907 р. К. Левицький звернувся із запитом до міністра юстиції щодо безпідставного арешту греко-католицького священика В. Кальби, який активно займався культурно-просвітницькою діяльністю. Австрійська влада одночасно з арештом священика ухвалила рішення щодо розпуску ради громади цієї церкви, тому 20 липня 1907 р. К. Левицький підготував запит на ім'я міністра внутрішніх справ щодо скасування такого рішення.

Особливо агресивну позицію стосовно прав населення Галичини займав австрійський намісник А. Потоцький, який постійно перешкоджав

⁹ Н. Григорук, ‘Політика Австро-Угорщини стосовно українського питання в Галичині в кінці XIX – на початку XX ст.’ [2013] 2 (1) Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія 183.

прийняттю будь-яких рішень, пов'язаних із розвитком української частини регіону. Як вказує А. Стечишин, така політика викликала масове невдоволення населення і призвела до того, що 12 квітня 1908 р. у Львові український студент М. Січинський скоїв убивство намісника¹⁰. Крайовий суд у Львові присудив М. Січинського до смертної кари через повішення, однак К. Левицькому як адвокату, що захищав його права, вдалося домогтися її заміни на 20-річне тюремне ув'язнення.

Порушення виборчих прав українського населення Галичини досить чітко демонструє трагічна доля політичного діяча М. Каганця, який балотувався до австрійського парламенту і за свою діяльність був убитий жандармами. К. Левицький 12 червня 1909 р. звернувся із запитом до австрійської влади з приводу покарання жандармів, обвинувачених у його вбивстві, оскільки робилося все можливе з метою “зам'яти” цей кримінальний злочин.

У Галичині велику роботу зі спортивної і військової підготовки молоді здійснювало протипожежне об'єднання “Січ”, що викликало невдоволення австрійської влади, яка заборонила його діяльність. З цієї причини К. Левицький у березні 1910 р. подав міністрові внутрішніх справ протест із приводу переслідування цієї організації та порушення її прав.

На території Галичини видавалася газета “Діло”, що друкувала матеріали, які містили критику політики австрійської влади стосовно українського населення, що спричинило її закриття й конфіскацію друкованої продукції. З цього приводу К. Левицький 21 червня 1910 р. відправив запит міністрові внутрішніх справ із протестом щодо таких незаконних дій.

У той історичний період керівництво залізницями здійснювали австрійці, які вороже ставилися до українських робітників. З огляду на це 15 березня 1910 р. К. Левицький звернувся до міністра залізничного транспорту із приводу переслідування працівників української національності. З метою захисту прав українців 19 квітня 1910 р. він звернувся з протестом до міністра залізничного транспорту, в якому вимагав змінити статут доріг щодо друкування проїзних документів трьома мовами: німецькою, польською, русинською. Аналогічним чином 7 лютого 1911 р. підготував запит до міністра залізничного транспорту про використання під час здійснення вантажних перевезень усіх написів українською мовою на транспортних засобах. Пізніше, 17 березня 1911 р., К. Левицький вніс на розгляд австрійського парламенту проект закону, що передбачав впровадження української офіційної мови на залізницях Галичини.

У своїй парламентській діяльності К. Левицький підтримував гуманітарну організацію “Червоний Хрест”, яка займалася створенням лаза-

¹⁰ А. Стечишин, ‘Правові погляди і державотворча діяльність Костя Левицького’ (дис канд юрид наук, 2018) 88.

ретів, шпиталів, безкоштовних їдалень для українців, до чого австрійська влада ставилася вороже.

Наприкінці липня 1914 р. почалася Перша світова війна і Галичина перетворилася на арену бойових дій між російською й австрійською арміями, що призвело до руйнації інфраструктури регіону, зупинки промисловості, великих людських жертв, неможливості проводити сільськогосподарські роботи. З цієї причини К. Левицький неодноразово виступав в австрійському парламенті із запитом щодо виділення фінансових коштів на відновлення зруйнованих війною міст і сіл Галичини. Іншим негативним явищем, пов'язаним із воєнними діями, була конфіскація австрійськими військами продовольства у населення, а також гужового транспорту та будь-яких інших предметів, які вважалися потрібними для армії. З метою протидії такій політиці в липні 1917 р. К. Левицький звернувся до парламенту із запитом, у якому вимагав звільнити населення Галичини від реквізиції майна, коней, іншого інвентарю, мотивуючи це тим, що такі дії підривають економіку й сільське господарство регіону.

Порушення прав на використання рідної мови – обов'язковий елемент колоніальної політики. За Конституцією 1867 р. в Австро-Угорщині офіційними вважалися дві державні мови – німецька й угорська. На Галичині німецька була офіційною мовою внутрішнього управління, державної прокуратури, пошти і телеграфу, залізниці, деяких фінансових установ і державних підприємств, однак на практиці широко застосовувалася польська мова. За приписами ст. 19 Конституції усі народи Австро-Угорщини проголошувалися рівноправними і кожний із них мав право зберігати й розвивати власну мову, а держава мала забезпечувати рівноправність усіх мов у публічному житті та школах. На думку В. Марковського, ця конституційна норма надавала право будь-якому громадянину звертатися в органи місцевої влади й до суду з приводу порушення його мовних прав¹¹. Після закінчення університету К. Левицький працює адвокатом у Львові, де безпосередньо зіштовхується з обмеженням прав українців на використання рідної мови з боку австрійської влади і польських намісників Галичини. Як вказує С. Кондратюк, питання використання рідної мови неодноразово ставилося Головною Руською Радою, яка вимагала викладання в усіх сільських та окружних школах рідною мовою¹². Населення цього регіону мало низький рівень освіти, значна кількість людей була не писемною, тому не розуміла вивісок із назвами вулиць, магазинів тощо. Усі звернення до органів державної влади, нотаріальні дії підлягали реєстрації тільки німецькою й лише

¹¹ В. Марковський, 'Правовий статус української мови у Австро-Угорській імперії' (2010) 1 Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія: Юридична 50.

¹² С. Кондратюк, 'Розвиток доктрини українського парламентаризму в Галичині у складі Австро-Угорщини' (2018) 2 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична 4.

у деяких випадках – польською мовою, що значно обмежувало використання українським народом своєї мови.

Особливістю австрійської судової системи було те, що всі рішення з кримінальних і цивільних справ ухвалювалися переважно німецькою, іноді польською мовою. Органи прокуратури складали обвинувальні акти, інші процесуальні документи також цими мовами, які були незрозумілі для більшості українського населення Галичини. З цього приводу 27 травня 1908 р. К. Левицький підготував запит Міністерству юстиції щодо порушення прав українців галицькими судами, в якому вимагав дотримання норм австрійської Конституції з використання у судовому провадженні української мови. Особливістю судової системи Галичини було й те, що судді здебільшого були представниками німецької чи польської національностей, що обумовило подання К. Левицьким 9 грудня 1908 р. запиту до Міністерства юстиції про необхідність підготовки суддів із числа представників українського населення.

З метою реалізації своїх доктринальних поглядів 7 липня 1909 р. К. Левицький підготував запит до Міністерства юстиції про порушення прав українців судами й органами прокуратури, які відмовлялися видавати свої рішення і постанови українською мовою.

Більшість українських солдатів, яких призивали в австрійську армію, становили селяни, які не вмели читати й писати, тому українські громадські організації створили курси, на яких готували вчителів для здобуття військово-вслужбовцями початкової освіти. Австрійська влада негативно ставилася до роботи цих курсів і невдовзі їх закрила. Беручи до уваги такий стан речей, К. Левицький 30 листопада 1909 р. підготував запит до міністра оборони Австро-Угорщини щодо зняття заборони на функціонування українських учительських курсів для солдатів, призваних у Галичині.

Однією з умов збереження національної мови К. Левицький вважав наявність системи загальноосвітніх шкіл, тому 28 жовтня 1913 р. направив запит прем'єр-міністрові й міністрові освіти й віросповідання Австрії про створення народних шкіл у Галичині.

V. *Насадження чужої культури й католицької релігії* в Галичині австрійська влада здійснювала досить активно, оскільки державною релігією Австро-Угорщини та її польського населення було католицизм. Як вказує М. Мацкевич, для галицьких українців, які майже стовідсотково були прихожанами греко-католицької церкви, надзвичайно важливе значення мала ст. 15 Конституції 1867 р., згідно з якою будь-яка церква чи релігійна організація, визнана законом, мала право незалежно управляти своїми внутрішніми справами¹³. З цієї причини К. Левицький вносив пропозиції про необхідність уживання української мови при проведенні обрядів

¹³ М. Мацкевич, 'Конституційне законодавство Австро-Угорщини другої половини XIX ст. і правова платформа українського національного руху' (2009) 5 Право України 164.

хрещення, одруження, здійснення таїнств причастя і релігійних служб. З метою протидії колоніальній політиці у сфері культури, він як депутат австрійського сейму вносив пропозиції зі створення у Львові національного театру, в якому вистави мали відбуватися українською мовою.

Важливим напрямом підтримки національної культури завжди було створення вищих навчальних закладів. Тож К. Левицький вважав необхідним створення національного українського університету у Львові. Це питання неодноразово порушували студенти, які організовували збори, спрямовані проти реакційного польського керівництва університету, яке обмежувало створення українських кафедр. Під час однієї з маніфестацій на підтримку створення українського університету студент А. Коцко був убитий, понад 100 осіб арештовані, а їхні справи передані до суду. 24 листопада 1910 р. К. Левицький направив запит прем'єр-міністрові відносно заворушення у Львівському університеті, яке спровокували поляки, та загибелі українського студента. З метою вирішення цього питання К. Левицький запропонував розділити Львівський університет на дві частини – польську й українську, однак австрійська влада не підтримала цей проєкт. Після проведення складних переговорів і підготовки нового депутатського запиту прем'єр-міністрові Австрії 30 травня 1912 р. К. Левицькому все ж вдалося домогтися від влади позитивного вирішення: 27 грудня 1912 р. у парламенті був зачитаний проєкт імператорського указу, згідно з яким до початку 1916 р. місцева влада Галичини зобов'язувалася створити український університет. Важливу роль у збереженні культури відіграла громадська організація “Народний дім”, загальне керівництво якою, починаючи з 1916 р., здійснював К. Левицький, займаючись культурно-освітньою роботою. Ця організація збрала унікальну бібліотеку українських книг, нумізматичну колекцію і картинну галерею.

VI. *Варварська, нічим не обмежена експлуатація природних ресурсів* була одним з елементів колоніальної політики Австрії в Галичині. У 1866 р. Австрія програла війну Пруссії та була змушена укласти Празький мирний договір, що передбачав виплату значних репарацій. Як зазначає В. Непийвода, з метою одержання фінансових коштів на цю контрибуцію, австрійський уряд у 1866 р. прийняв закон, який передбачав продаж 90 тис. га карпатських лісів “Консорціуму Віденських банків”¹⁴. При цьому австрійська влада не одержала згоди Галицького сейму на прийняття такого рішення, і тільки після протестів громадськості Галичини 1890 р. австрійський уряд змушений був викупити ці лісові масиви. Одним з елементів колоніальної політики Австрії в Галичині були також варварські рубки лісів в українських Карпатах, що призводило до збіль-

¹⁴ В. Непийвода, *Правове регулювання в галузі лісів: доба утвердження підтриманого розвитку* (НДІ приватного права і підприємництва 2004) 111.

шення кількості природних лих у вигляді повеней, вітровалів, зсувів ґрунту. З метою компенсації населенню Галичини витрат із ліквідації наслідків таких несприятливих явищ, К. Левицький 14 травня 1909 р. звернувся із запитом до прем'єр-міністра Австрії про виділення фінансових коштів на вжиття відповідних заходів. Аналогічним чином 22 червня 1909 р. він вніс пропозицію на розгляд парламенту про зниження податків селянам Галичини, які постраждали у результаті стихійних лих.

Особливістю клімату Галичини були постійні повені, що завдавали населенню значної шкоди. Тому 27 червня 1907 р. К. Левицький і Т. Старух звернулися до австрійської влади із запитом про зменшення податків для тих селян, урожай яких був знищений унаслідок природних катаклізмів. Іншим наслідком варварської експлуатації австрійцями українських природних багатств було постійне руйнування доріг у результаті рубки лісів і знищення рослинності. З цього приводу К. Левицький зустрічався з австрійським прем'єр-міністром К. Штюком і просив виділити 10 млн крон на їх ремонт. Австрійська влада пообіцяла виділити гроші в повному обсязі на проведення таких робіт, однак насправді регіон одержав лише 1 млн крон.

Для австрійської влади особливий інтерес становили природні багатства краю, до яких належали нафта, ліс, вугілля, базальт, інші види копалин і солі, видобуток якої забезпечував 64 % її споживання в Австро-Угорщині. За даними В. Кульчицького, в імперії існувала державна монополія на продаж солі, що приносило значний дохід у скарбницю¹⁵. Наприклад, у 1913 р. такі кошти налічували 49 млн 602 тис. крон, що було на той час значною сумою для бюджету. Важливе місце в системі експлуатації природних багатств Галичини посідав видобуток нафти на 363 свердловинах, що давало значні надприбутки австрійським та іноземним компаніям. Незважаючи на наявність значних природних багатств, характерною рисою життя населення була бідність у сільських районах: найнижча в імперії заробітна платня, найдовший робочий день, що досягав 10–12 годин, а також використання жіночої та дитячої праці. З метою підвищення рівня експлуатації природних багатств Галичини австрійська влада сприяла будівництву залізниць Краків – Перемишль – Львів – Чернівці та Стрий – Закарпаття, що дозволило збільшити транспортування лісу, базальту, нафти, зерна й солі. З метою розвитку галицької промисловості К. Левицький із 1910 р. почав займатися в парламенті економічними питаннями й інвестиціями, спрямованими на розвиток великої промисловості в регіоні. Розуміючи складнощі розвитку місцевої промисловості, 16 квітня 1912 р. депутати української фракції австрійського парламенту під керівництвом К. Левицького вимагали

¹⁵ Кульчицький (н 8) 55.

від уряду зменшити податкове навантаження на дрібних ремісників і підприємців Галичини, які займалися видобутком природних копалин.

Однією з характерних ознак колоніалізму є високий рівень корупції, хабарництва, розкрадання державних коштів, що простежується на прикладах, пов'язаних із Галичиною. Найбільш гучні судові процеси стосувалися залізниць на території Галичини, будівництво яких почалося у 1851 р. зі скандалу, пов'язаного з іменем Л. Сапеги – голови австрійського парламенту, одного з найзаможніших людей імперії. За допомогою своїх зв'язків він одержав дозвіл імператора на будівництво залізничної дороги Львів – Чернівці – Ясси та її фінансування з державної скарбниці, а генеральним директором він призначив В. Офенгайма. З метою одержання великих доходів останній купував неякісний камінь, погану деревину для шпал, використовував цемент низької якості, закуплений метал також не відповідав технічним нормам. Це призвело до обвалу 4 березня 1868 р. моста під потягом у Чернівці. Австрійська влада порушила кримінальну справу за обвинуваченням В. Офенгайма в розтраті державних грошей, масштабних фінансових махінаціях, даванні й одержанні хабарів. На судовому процесі він зайняв наступальну позицію та обвинувачував вищих австрійських чиновників у вимаганні грошей, а його доказом були номери з копіями платіжок банківських рахунків, на які переказувалися гроші. Наприклад, великі суми грошей були переказані Л. Сапегу, міністру внутрішніх справ Австро-Угорщині К. фон Істрі, якому В. Офенгайм особисто передав 20 тис. гульденів, а також міністрам юстиції і залізниць. Незважаючи на ці обвинувачення, через особисте втручання імператора, який бажав погасити цей скандал, ніхто з австрійських чиновників не був притягнутий до кримінальної відповідальності, а В. Офенгайма виправдали. Бажаючи протидіяти австрійській корупційній системі, К. Левицький 1910 р. увійшов до складу бюджетної комісії парламенту й присвятив багато часу питанням, пов'язаним із контролем над розподілом грошей, виділених на громадські роботи, будівництво, дотації промисловості й сільському господарству.

Висновки. Історія австрійського колоніалізму на українських землях мала чітко виражені класичні риси цього явища. Правотворча діяльність К. Левицького була спрямована на протидію імперській політиці щодо створення системи управління, яка гальмувала розвиток економіки, обмежувала права місцевого населення, використання українцями рідної мови, культури, по-варварському експлуатувала природні ресурси.

Показано, що австрійська влада створила на Галичині колоніальну систему управління і повністю підлеглу їй систему місцевого самоврядування, в якій основну роль відігравали представники польської аристократії та великого іноземного капіталу. Саме тому К. Левицький здійснював правотворчу діяльність через зміну виборчого законодавства, передачу

частини повноважень у сфері управління Галицькому сейму й місцевим органам самоврядування.

К. Левицький як депутат австрійського парламенту вніс низку законопроектів, спрямованих на протидію колоніальній політиці у сфері захисту української мови, економіки, варварській експлуатації природних багатств і сільського господарства, а також зниження податків, виділення кредитів на закупівлю сільськогосподарського інвентарю та посівного матеріалу, безплатної допомоги з ліквідації стихійних лих.

Колоніальна політика австрійської влади призводила до масштабної корупції, що проявилось у скандалах і судових процесах, пов'язаних із розкраданням багатомільйонних урядових кредитів на будівництво залізниць у Галичині. К. Левицький як член бюджетної комісії австрійського парламенту сприяв реалізації політики з контролю над виділенням коштів та їх витратами.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Andrukhiv I ta Svorka V ta Kovalyk V, *Kost Levytskyi: polityk, hromadskyi diiach, pravnyk (1859–1941)* (Nadvinianska drukarnia 2009) (in Ukrainian).
2. Kulchytskyi V, *Derzhavnyi lad i pravo v Halychyni (v druhii polovyni XIX – na pochatku XX st.): lecture notes* (Lvivskyi derzhavnyi universytet 1965) (in Ukrainian).
3. Modrzhinskaya E, *Raspad kolonial'noy sistemy i ideologiya imperializma* (Nauka 1965) (in Russian).
4. Nepyivoda V, *Pravove rehuliuvannia v haluzi lisiv: doba utverdzhennia pidtrymanoho rozvytku* (NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva, 2004) (in Ukrainian).
5. Vasylyk I, *Kost Levytskyi: vid advokata do premiera ZUNR* (Zadruha 2013) (in Ukrainian).

Encyclopaedias

6. *Colonialism: An International, Social, Cultural, and Political Encyclopedia, t 1: A–M* (Melvin E Page ed, 2003) (in English).

Journal articles

7. Ziltener P, Kunzler D, 'Impacts of Colonialism – A Research Survey' [2013] 19 (2) *Journal of World-Systems Research* 290 (in English).
8. Hryhoruk N, 'Polityka Avstro-Uhorshchyny stosovno ukrainskoho pytannia v Halychyni v kintsi XIX – in beginning of XX st.' [2013] 2 (1) *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istoriiia* 181 (in Ukrainian).
9. Kondratiuk S, 'Rozvytok doktryny ukrainskoho parlamentaryzmu v Halychyni u skladi Avstro-Uhorshchyny' (2018) 2 *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. Ser. Yurydychn* 1 (in Ukrainian).
10. Markovskiy V, 'Pravovyi status ukrainskoi movy u Avstro-Uhorskii imperii' (2010) 1 *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav Serii: Yurydychna* 48 (in Ukrainian).

11. Matskevych M, 'Konstytutsiine zakonodavstvo Avstro-Uhorshchyny druhoi polovyny XIX st. i pravova platforma ukraïnskoho natsionalnoho rukhu' (2009) 5 Pravo Ukrainy 161 (in Ukrainian).

Dissertations

12. Kulchytskyi V, 'Politychnyi aparat kolonialnoho upravlinnia Skhidnoiu Halychynoiu (druha polovyna XIX – pochatok XX st.)' (dys d-ra yuryd nauk, 1969) (in Ukrainian).
13. Stechyshyn A, Pravovi pohliady i derzhavotvorcha diialnist Kostia Levytskoho (dys d-ra yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).

Boris Kindyuk
Alla Stechyshyn

LAW-MAKING ACTIVITY OF KOST LEVYTSKY
ON OPPOSITION TO THE COLONIAL POLITICS
OF THE AUSTRIAN AUTHORITY IN GALICIA

ABSTRACT. The development of modern historical and legal science requires a new vision of certain stages of state formation in Ukraine, including the period of Ukrainian lands in Austria-Hungary, and an assessment of political and social processes that took place in Galicia in the late nineteenth – early twentieth century. It is necessary to dispel the myth of the liberal nature of Austrian rule in the occupied lands of Galicia and consider the colonial policy of the Austrian government, which was aimed at exploiting natural resources, discrimination of culture, language, restrictions on civil rights of Galicia.

The aim of the article is to consider the law-making activity of K. Levytsky on opposition to the colonial policy of the Austrian authority in Galicia.

The characteristic features of the colonial policy, the consequences of which in Galicia were the inhibition of economic development, restriction of the rights of the local population, including the use of the Ukrainian language, culture, planting foreign culture and religion, barbaric exploitation of natural resources. The colonial policy of the Austrian government also led to large-scale corruption, which manifested itself in lawsuits related to the theft of millions of state loans for the construction of railways in Galicia. It is shown that the Austrian government created a colonial system of government in Galicia and a local system of self-government, where the main role was played by representatives of the Polish aristocracy and foreign capital.

In his parliamentary career in the Austrian parliament, K. Levytsky introduced a number of bills aimed at counteracting the colonial policy to protect the Ukrainian language, economy, prevent barbaric exploitation of natural resources and impoverish agriculture by reducing taxes, allocating loans for agricultural inventory and crops, also free disaster relief. As a member of the Budget Committee of the Austrian Parliament, K. Levytsky supervised the distribution of funds and their spending. At the same time, proposals were made to change the electoral legislation, which provided for the transfer of some powers in the field of governance to the Galician Sejm and local governments.

KEYWORDS: history, law-making activity, Kost Levytsky, Galician Sejm, Ukrainian cultural and educational societies, Austrian parliament, colonial policy.